

УДК 338.434:330.322

О.О. Лелюк
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств,
конкурентної політики та інноваційного розвитку,
Університет економіки та права «КРОК»*

Підходи до формування капіталу аграрних та агропромислових підприємств

У статті розкрито методичні підходи до формування капіталу аграрних та агропромислових підприємств. Обґрунтовано критерій визначення раціонального співвідношення між оборотним і основним капіталом. Розроблено алгоритм визначення потреби в оборотному капіталі агропромислового підприємства.

Ключові слова: оборотний капітал, основний капітал, раціональне співвідношення між оборотним і основним капіталом, потреба в оборотному капіталі.

О.О. Лелюк
*кандидат экономических наук,
доцент кафедры экономики предприятия,
конкурентной политики и инновационного развития,
Университет экономики и права «КРОК»*

Подходы к формированию капитала аграрных и агропромышленных предприятий

В статье раскрыты методические подходы к формированию капитала аграрных и агропромышленных предприятий. Обоснован критерий определения рационального соотношения между оборотным и основным капиталом. Разработан алгоритм определения потребности в оборотном капитале агропромышленного предприятия.

Ключевые слова: оборотный капитал, основной капитал, рациональное соотношение между оборотным и основным капиталом, потребность в оборотном капитале.

O. Leliuk
*Ph.D in Economics,
Associate Professor of Enterprise Economics,
Competitive Politics and Innovative Development
“KROK” University*

Approaches to Formation of Agrarian and Agroindustrial Enterprises Capital

The methodical approaches to formation of agrarian and agroindustrial enterprises capital are revealed in the article. Criterion of rational determination between the floating and fixed capital is grounded. The algorithm of determination of demand in the floating capital for agroindustrial enterprise is developed.

Keywords: floating capital, fixed capital, rational correlation between floating and basic capital, demand in floating capital.

Постановка проблеми

В умовах ринкової економіки, дефіциту фінансових ресурсів та істотного скорочення державних інвестицій, що спрямовуються на розвиток агропромислового комплексу, особливе значення для підприємств набуває науково обґрунтоване формування капіталу. Ця проблема безпосередньо пов'язана з питаннями підтримання на ринку конкурентоспроможності продукції, що випускається, наявністю і залученням джерел фінансування капіталу. Від того, наскільки правильно визначено розмір і склад капіталу з урахуванням особливостей функціонування підприємства, залежить ефективність діяльності самого підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми формування капіталу досліджуються різними вченими. Серед іноземних науковців їх досліджували С. Майерс [1], Бернар Колас [2], Р. Брейлі [1]. Вагомий внесок у розроблення теоретико-методологічних і методичних основ управління процесами формування та використання капіталу зробили українські вчені: І.О. Бланк [3], О.В. Кирилова [9], Н.В. Петруня [4], Г.М. Підлісецький [8], Л.Г. Соляник [5], В.І. Фролов [6], Н.В. Шевчук [7] та інші.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Попри те, що нині існує значна кількість наукових праць у галузі управління капіталом підприємства, проблема формування капіталу в агропромислових підприємствах є недостатньо дослідженою і потребує подальшого розгляду.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження методичних підходів до формування капіталу аграрних та агропромислових підприємств, розроблення алгоритму визначення потреби агропромислового підприємства в оборотному капіталі.

Вклад основного матеріалу дослідження

Особливої актуальності набуває такий аспект управління капіталом, як його формування з огляду на встановлення раціонального співвідношення між оборотним і основним капіталом. Для ефективного використання наявних на підприємстві основних засобів необхідно мати достатній обсяг оборотного капіталу. Особливе значення серед елементів оборотного капіталу мають виробничі запаси. Якщо відсутні окремі предмети праці, виробничий процес може здійснюватися не в повному обсязі або взагалі зупинитися. Раціональне співвідношення між оборотним і основним капіталом залежить від цінового фактора, природнокліматичних умов, спеціалізації, забезпеченості підприємства капіталом, рівня механізації виробництва.

Багато економістів вважають, що для забезпечення нормального виробничого процесу в сільськогосподарському виробництві необхідно, щоб на 1 грн. основних засобів припадало 0,5 грн. оборотних [8, с. 83]. Проте, на нашу думку, співвідношення між оборотним і основним капіталом не може бути сталим протягом ряду років. Це співвідношення повинно постійно уточнюватися, враховуючи вплив цінового фактора і можливих змін у технології.

При визначенні оптимального співвідношення між оборотним і основним капіталом однією з важливих проблем є вибір критерію оптимальності. У багатьох дослідженнях за критерій оптимальності використовують обсяг валової або товарної продукції на 1 га сільськогосподарських угідь [9]. На нашу думку, узагальненим показником, який характеризує ефективність використання капіталу, є продуктивність усього капіталу підприємства.

Для оцінки залежності продуктивності капіталу від співвідношення оборот-

ним і основним капіталом та забезпеченості аграрних підприємств капіталом доцільно побудувати кореляційно-регресійну модель, у якій результативна ознака Y – продуктивність капіталу; X_1 – співвідношення між оборотним і основним капіталом; X_2 – оборотний капітал на 1 га сільськогосподарських угідь, тис. грн/га; X_3 – основний капітал на 1 га сільськогосподарських угідь, тис. грн/га.

Побудована автором економетрична модель має вигляд:

$$Y=0,349+0,603X_1-0,033X_2-0,009X_3;$$

Коефіцієнт детермінації для моделі дорівнює $R^2=0,53$ або 53%, коефіцієнт кореляції – $R=0,73$. F -критерій дорівнює 19,4. Табличне значення F -критерію при рівні значущості $\alpha=0,95$ дорівнює 8,59. Оскільки фактичне значення F -критерію більше за табличне, то приймається гіпотеза про значущість зв'язку в моделі.

Отже, на ефективність використання капіталу істотний вплив має співвідношення між оборотним і основним капіталом. Так, якщо це співвідношення зросте на 1, продуктивність капіталу зросте на 0,603 за умови, що решта факторів залишаються незмінними. При зменшенні оборотного та основного капіталу на 1 тис. грн/га, ефективність використання капіталу зросте відповідно на 0,033 і 0,009.

Для цієї моделі розраховано коефіцієнти еластичності:

$$E_1=0,659; E_2=-0,007; E_3=-0,0009.$$

Обчислені коефіцієнти еластичності показують, що зі зростанням співвідношення між оборотним і основним капіталом на 1% продуктивність капіталу підвищується на 0,659 %, за умови, що інші фактори залишаються незмінними. При збільшенні вартості оборотного і основного капіталу на 1 га сільськогосподарських угідь на 1% продуктивність капіталу зменшиться на 0,007% і 0,0009% – відповідно (якщо інші фактори – константи).

Таким чином, побудована автором економетрична модель підтверджує доцільність вибору показника «продуктивність капіталу» в якості критерію оптимізації співвідношення між оборотним і основним капіталом і про недоцільність включення в модель решти двох факторів.

Для визначення оптимального співвідношення між оборотним і основним капіталом на першій стадії дослідження можна скористатися факторним групуванням. Здійснимо факторне групування сільськогосподарських підприємств Одеської області (табл. 1).

Із даного групування видно, що найвища продуктивність капіталу досягається в 4 групі, де на 1 грн основного капіталу припадає 0,83 грн оборотного. Зі зростанням співвідношення між оборотним і основним капіталом до 0,9 продук-

Таблиця 1

Залежність продуктивності капіталу від співвідношення між оборотним і основним капіталом

Показники	Групи підприємств за співвідношенням між оборотним і основним капіталом				
	I до 0,24	II 0,241-0,46	III 0,461-0,68	IV 0,681-0,9	V 0,91 і вище
Кількість господарств	20	12	10	7	6
Співвідношення між оборотним і основним капіталом	0,152	0,368	0,553	0,826	1,226
Продуктивність капіталу	0,321	0,521	0,581	0,741	0,710

тивність капіталу зростає, при вищих значеннях цього показника ефективність використання капіталу знижується. Найнижчою є продуктивність капіталу в підприємствах зі співвідношенням оборотного і основного капіталу до 0,24. По цій групі підприємств спостерігається висока забезпеченість основним капіталом на 1 га сільськогосподарських угідь (6059 грн/га), однак наявні основні засоби не можуть ефективно використовуватися через нестачу оборотного капіталу.

При цьому слід відмітити, що значна кількість підприємств має низьке значення коефіцієнта співвідношення оборотного та основного капіталу. Що стосується обсягу товарної продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, то найменше значення цього показника (1115 грн/га) є характерним для першої групи підприємств. Водночас для четвертої групи підприємства значення цього показника зростає до 1318 грн/га. Для досліджуваної сукупності підприємств характерним є підвищення продуктивності використання капіталу при нижчій забезпеченості ним. Так, для підприємств, що ввійшли в першу групу, розмір капіталу на 1 га сільськогосподарських угідь становить 3970 грн./га, а для підприємств четвертої групи – 2439 грн/га.

Наведене групування дає наближену оцінку стосовно оптимального співвідношення між оборотним і основним капіталом. Більш точний результат можна одержати, використовуючи кореляційно-регресійний метод дослідження. Спираючись на результати групування (табл. 1), є підстави стверджувати, що залежність між продуктивністю капіталу та співвідношенням між оборотним і основним капіталом математично можна виразити рівнянням параболи другого порядку $y = a_0 + a_1x + a_2x^2$.

На основі даних сільськогосподарських підприємств Одеської області здійснимо кореляційно-регресійний аналіз залежності продуктивності використання капіталу від співвідношення між оборотним і основним капіталом підприємства. У результаті розв'язання системи рівнянь одержано таку кореляційну модель: $y = 0,1206 + 1,3837x - 0,7805x^2$. Коефіцієнт кореляції для цієї моделі становить 0,6. Для визначення, за якого саме співвідношення між основним і оборотним капіталом досягається найвища продуктивність капіталу необхідно дослідити цю функцію на екстремум. Таке дослідження засвідчило, що найвища ефективність використання капіталу досягається за співвідношення основного та оборотного капіталу 0,89, тобто коли на кожен гривню основного капіталу припадає 0,89 грн. оборотного капіталу.

Таким чином, основна частина підприємств не досягає оптимального співвідношення між оборотним і основним капіталом. Більшість підприємств із досліджуваної сукупності відчувають нестачу оборотного капіталу (засобів захисту рослин, пально-мастильних матеріалів, добрив, кормів). Підприємства, у яких співвідношення між оборотним і основним капіталом є нижчим за оптимальне значення, потребують нарощування оборотного капіталу (їх у досліджуваній сукупності 47). Для підприємств, у яких фактичне співвідношення між оборотним і основним капіталом є вищим, ніж раціональне, необхідно підвищувати забезпеченість основними засобами.

Якщо спостерігається тенденція до зниження продуктивності основного капіталу і підвищується оснащення виробництва основним капіталом, то критерієм оптимізації співвідношення між оборотним і основним капіталом може бути інтегральний індекс ефективності використання сукупного капіталу (I):

$$I = \sqrt{\frac{ТП_i}{ТП} \cdot \frac{ТП_i \div Кс_i}{ТП \div Кс}} = \sqrt{I_{ТП} \cdot I_{ПК}} \quad (1)$$

де, T_{Pi} і $\overline{T_{Pi}}$ – відповідно товарна продукція на 1 га сільськогосподарських угідь по i -му підприємству і в середньому по сукупності підприємств, тис. грн;

K_{ci} і $\overline{K_c}$ – сукупний капітал на 1 га сільськогосподарських угідь по i -му підприємству і середньому по сукупності підприємств, тис. грн;

I_{TP} – індекс товарної продукції;

I_{PK} – індекс продуктивності капіталу.

Отже, для забезпечення ефективного використання капіталу аграрних підприємств на 1 грн основного капіталу повинно припадати 0,89 грн оборотного капіталу. Це співвідношення дає змогу визначити орієнтовну потребу підприємства в оборотному капіталі, ураховуючи забезпеченість основним капіталом. Ми акцентуємо увагу саме на орієнтовній потребі підприємства в цьому ресурсі, оскільки орієнтація на її величину дає змогу менеджменту усвідомити, наскільки актуальною і масштабною для підприємства є проблема фактичної забезпеченості оборотним капіталом чи, можливо, вона на цей момент не вимагає негайного прийняття відповідних рішень. При цьому одержані значення оптимального співвідношення необхідно постійно уточнювати, адже відбуваються зміни в умовах функціонування аграрних підприємств. Розв'язувати це питання спроможні лише консалтингові структури в системі органів управління агропромисловим виробництвом або як самостійні суб'єкти ринку інформаційних послуг.

У разі істотного незбалансованого співвідношення між оборотним і основним капіталом, зокрема за нестачі оборотного капіталу, виникає необхідність у визначенні його потреби з урахуванням планових обсягів виробництва продукції. Тут важливо не допустити прорахунків у величині оборотного капіталу, оскільки заниження його розмірів спричиняє нестійкий фінансовий стан, перебої у виробничому процесі та, як наслідок, зниження обсягу виробництва й прибутку. Водночас, наднормативні запаси відволікають з обігу кошти, свідчать про недоліки матеріально-технічного забезпечення, неритмічність процесів виробництва і реалізації продукції.

У сучасних умовах методичні підходи до планування потреби підприємства в оборотному капіталі потребують удосконалення відповідно до існуючих умов ринкової економіки. Особливу увагу необхідно приділяти визначенню загальної потреби підприємства в оборотному капіталі за відповідний період, а не на конкретний момент, що передбачають методи нормування. Визначення розміру оборотного капіталу агропромислового підприємства повинно базуватися на врахуванні витрат і надходження коштів за аналізований період, які виникають у процесі операційної діяльності підприємства. Таким чином, для визначення потреби в оборотному капіталі доцільно використовувати розрахунково-конструктивний метод.

При визначенні потреби підприємства в оборотному капіталі необхідно враховувати специфіку агропромислового виробництва. Серед цих особливостей варто виділити такі:

1. Нерівномірність кругообігу оборотного капіталу. Обсяг оборотного капіталу аграрних підприємств протягом року є нестабільним. У період надходження продукції підприємства мають надлишок коштів, а також запасів і готової продукції. Виникає також потреба в сезонному накопиченні нафтопродуктів, запасних частин, мінеральних добрив. Це зумовлює уповільнення обігу оборотних засобів підприємства, а також додаткову потребу в коштах на зберігання цих запасів. Наявність сезонного розриву між вкладенням коштів та одержанням готової продукції зумовлює потребу в залученні додаткових фінансових ресурсів через механізм кредитування.

2. У більшості сільськогосподарських виробництв неможливо зупинити технологічний процес, адже в такому разі буде повністю втрачена вироблена продукція і компенсувати її підприємство не зможе. У промисловості при зупинці виробничого процесу підприємство зазнаватиме втрат в обсязі невиробленої продукції за час зупинки.

3. В агропромислому виробництві довшою є тривалість виробничого процесу на підприємствах, оскільки в сільському господарстві в якості специфічних засобів виробництва виступають живі організми, розвиток яких підпорядковується біологічним законам. Так, тривалість обороту засобів у рослинництві становить близько року, у м'ясному скотарстві – може становити більше року, натомість у більшості галузей промисловості виробничий цикл вимірюється днями.

4. Сезонність сільськогосподарського виробництва зумовлює істотну його чутливість до інфляційних процесів, що вимагає залучення в оборот додаткових коштів.

5. У агропромислому виробництві значною є частка внутрішнього обороту продукції, коли готова продукція однієї галузі споживається іншою. Це забезпечує зменшення потреби в грошовій формі оборотного капіталу підприємства. Внутрішній оборот у агропромислому виробництві проходять насіння, корми, сировина для переробки на власному підприємстві.

6. Агропромислові підприємства є, як правило, багатогалузевими, що зумовлює потребу в різних специфічних засобах виробництва. Тому дуже важливим є визначення оптимального розміру всіх видів запасів, який забезпечив би ефективне функціонування виробництва за мінімального обсягу витрат на матеріально-технічне забезпечення виробництва.

7. Для значної частини сільськогосподарської продукції характерним є обмежений термін її зберігання, зокрема, продукція тваринництва, овочівництва. При неможливості реалізації вчасно такої продукції підприємство може втратити істотні суми коштів.

Ураховуючи особливості функціонування агропромислових підприємств, нами пропонується методика визначення потреби в оборотному капіталі для досліджуваних підприємств. Розрахунок необхідного обсягу оборотного капіталу здійснюється на основі планових обсягів виробництва продукції та надання послуг. Таким чином, визначення потреби в оборотному капіталі доцільно здійснювати в такій послідовності (табл. 2):

Таблиця 2

Алгоритм визначення потреби агропромислового підприємства в оборотному капіталі

Етапи	Заходи, що повинні бути реалізовані на кожному етапі
1	2
1. Оптимізація асортименту продукції переробного виробництва	Цільовою функцією оптимізації асортименту продукції переробного виробництва є максимум прибутку від реалізації продукції: $Z = \sum_{i=1}^n x_i \cdot P_i \rightarrow \max, \quad (2)$ де x_i – оптимальний обсяг реалізації i -го виду продукції консервного заводу, т; P_i – прибуток на 1 т i -го виду продукції, грн.; n – асортимент переробного виробництва. Для розв'язання оптимізаційної задачі в запропонованій моделі передбачено чотири групи обмежень: обмеження по виробничих потужностях; обмеження на оборотний капітал; обмеження на обсяг реалізації; обмеження по забезпеченню повного покриття потреби в сировині для виробництва продукції

1	2
2. Оптимізація галузевої структури аграрної сфери	<p>Цільова функція моделі оптимізації галузевої структури аграрної сфери:</p> $Z = \sum_{i=1}^n P_i x_i + \sum_{j=1}^k P_j x_j \rightarrow \max, \quad (3)$ <p>де i – вид культури ($i = 1, 2, \dots, n$), j – вид худоби ($j = 1, 2, \dots, k$); X_i та X_j – площа посіву i-ї культури і кількість структурних голів худоби j-го виду відповідно; P_i – прибуток з одиниці площі i-ї культури; P_j – прибуток на структурну голу j-го виду худоби.</p> <p>Для визначення оптимального поєднання галузей аграрної сфери передбачено такі групи обмежень: обмеження щодо ресурсів; обмеження по сівозміні; обмеження по фіксованих галузях підприємства; обмеження по раціонах годівлі тварин. Принциповою особливістю оптимізації галузевої структури аграрної сфери агропромислового підприємства є те, що значна частка виробленої продукції використовуються для переробки на власному виробництві. Тому у функціоналі моделі передбачається, що прибуток з гектара посіву таких культур дорівнює нулю</p>
3. Визначення планової суми витрат на виробництво сільськогосподарської продукції	Здійснюється на основі планового оптимального значення посівних площ, поголів'я худоби, норм витрат матеріалів і прогнозних цін на них
4. Визначення потреби в оборотному капіталі для сільськогосподарського виробництва	У рослинництві загальна сума витрат зменшується на суму амортизації та незавершеного виробництва. У тваринництві для визначення потреби в оборотному капіталі необхідно планову собівартість продукції за мінусом амортизації помножити на обсяг виробництва продукції
5. Планування потреби в оборотному капіталі для переробного виробництва	Потреба в оборотному капіталі визначається шляхом виключення із загальної суми планових витрат у переробному виробництві амортизації та витрат на сировину, оскільки останні вже враховані при визначенні потреби в оборотному капіталі по аграрній сфері
6. Визначення суми витрат на сплату фіксованого сільськогосподарського податку	Протягом першого кварталу підприємство повинно сплатити 10% суми податку, у другому кварталі – 10%, у третьому – 50%, у четвертому – 30%.
7. Розрахунок потреби в оборотному капіталі за кварталами досліджуваного періоду	Витрати на виробництво тваринницької продукції будуть розподілені рівномірно протягом усіх кварталів. У перших двох кварталах та в четвертому кварталі по переробному виробництву підприємство нестиме витрати лише на утримання постійних працівників і виробничих потужностей (крім амортизації). У рослинництві 10% витрат агропромислового підприємства здійснює в I кварталі, 50% – у II кварталі і 40% – у III кварталі. У IV кварталі необхідними є витрати на посів озимих культур і підготовку ґрунту під ярі культури

Продовження табл. 2

1	2
8. Визначення суми надходжень коштів за досліджуваний період	Підприємство буде мати постійні надходження коштів від реалізації продукції тваринництва, розмір яких визначається множенням обсягів виробництва продукції тваринництва за відповідний період на прогнозну ціну відповідної продукції. Істотні надходження коштів будуть забезпечені в I кварталі за рахунок реалізації залишків продукції переробного виробництва. Надходження коштів від реалізації продукції рослинництва у I-II кварталах будуть незначними, а в III і IV кварталах підприємство зможе продавати частину продукції нового врожаю
9. Розрахунок суми коштів, на яку необхідно скоригувати виручку від реалізації продукції	Для визначення величини, на яку необхідно скоригувати виручку від реалізації продукції, потрібно одноденну виручку від реалізації продукції помножити на період обороту дебіторської заборгованості
10. Визначення наявного на початок року оборотного капіталу	Із загальної суми оборотних активів підприємства необхідно виключити поточні біологічні активи, незавершене виробництво та готову продукцію
11. Порівняння потреби в оборотному капіталі із наявним оборотним капіталом підприємства	У разі, якщо фактично наявний оборотний капітал дорівнює або перевищує потребу в ньому, підприємство має можливість здійснювати безперебійний процес виробництва продукції. В іншому разі підприємству необхідно віднайти додаткові джерела коштів для формування оборотного капіталу

Розроблена методика визначення потреби агропромислових підприємств в оборотному капіталі базується на оптимальних планових обсягах виробництва продукції та надання послуг. Визначення потреби в оборотному капіталі агропромислового підприємства базується на врахуванні витрат і надходження коштів за аналізований період, які виникають у процесі операційної діяльності підприємства.

Висновки

Отже, для досягнення високої ефективності використання капіталу підприємства необхідно сформулювати оптимальне співвідношення між оборотним і основним капіталом. Запропонований методичний підхід до визначення цього співвідношення включає два етапи. На першому з них використано метод факторного групування. За критерій оцінки раціонального співвідношення прийнято показник продуктивності всього капіталу підприємства. Для одержання більш точного значення оптимального співвідношення між оборотним і основним капіталом використано кореляційно-регресійний метод дослідження.

Запропонована методика визначення потреби в оборотному капіталі для агропромислового підприємства має практичне значення, оскільки враховує існуючий стан оборотного капіталу та джерел його формування, тісно взаємопов'язана з поточними операційними рішеннями підприємства. Потреба в оборотному капіталі визначається окремо для рослинництва, тваринництва, переробного виробництва. Використання цієї методики дає можливість виявити періоди, у які буде нестача коштів, і завчасно здійснити пошук додаткових джерел їх формування.

Література

1. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов : Пер. с англ. / Р. Брейли, С. Майерс. – М. : Олимп-Бизнес, 1997. – 1020 с.
2. Колас Бернар. Управление финансовой деятельностью предприятия / Б. Колас. – М. : Финансы ЮНИТИ, 1997. – 576 с.
3. Бланк И. А. Управление капиталом : Учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 576 с.
4. Петруня Н. В. Особливості управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств. – Аграрний вісник Причорномор'я. – 2009. – № 49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>
5. Соляник Л. Г. Оборотні засоби промислового підприємства : оптимізація управління : монографія. / Л. Г. Соляник. – Національний гірничий ун-т. – Д. : НГУ, 2009. – 239с.
6. Фролов В. И. Оптимизация управления оборотным капиталом аграрных предприятий / В. И. Фролов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>
7. Швиданенко Г. О. Управління капіталом підприємства : Навчальний посібник / Г. О. Швиданенко, Н. В. Шевчук. – К. : КНЕУ, 2007. – 440 с.
8. Формування ринків матеріальних ресурсів АПК / За ред. чл.-кор. УААН Підлісецького Г. М. – К. : ІАЕ УААН, 2001. – 428 с.
9. Кирилова О. В. Рациональные соотношения основных та оборотных средств как фактор підвищення ефективності їх використання / О. В. Кирилова // Аграрний вісник Причорномор'я. – 2009. – № 49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>

УДК 658.8:347.719:346

О.М. Лукан
аспірант,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Сучасний стан нормативно-правового забезпечення обліку витрат маркетингової діяльності підприємства

У статті проаналізовано нормативно-правове забезпечення обліку витрат маркетингу, виявлено позитивні та негативні сторони. Запропоновано напрями вдосконалення нормативно-правових актів, що регламентують облік витрат маркетингової діяльності.

Ключові слова: облік, нормативне забезпечення, витрати, маркетингова діяльність.

А.М. Лукан
аспірант,
Прикарпатський національний університет
имени Василия Стефаника

Современное состояние нормативно-правового обеспечение учета затрат маркетинговой деятельности предприятия

В статье проанализировано нормативно-правовое обеспечение учета затрат маркетинга, выявлены положительные и отрицательные стороны. Предложены